

права, у астатнім адсылаючы да рэгулявання кананічным (царкоўным) заканадаўствам.

Найбольш дэталёва распрацаваны ў Статутах інстытуты, якія датычыліся абавязковых, рэчавых і сямейна-маёмасных дачыненняў. Маёмасныя дачыненні, якія вынікалі са шлюбна-сямейных адносін, дзяржава заўсёды імкнулася пакінуць пад юрысдыкцыяй свецкай улады, пра што сведчаць падрабязна распрацаваныя ў Статутах інстытуты спадкаемства, апскі, маёмаснага забеспячэння жанчыны.

Акрамя таго, у агульнадзяржаўных законах замацоўваліся агульныя прынцыпы сямейна-шлюбных дачыненняў. У сувязі з чым можна сцвярджаць, што менавіта з гэтага часу пачынаецца сапраўднае афармленне заканадаўства па сямейным праве і фарміраванне гэтай галіны права.

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што свецкая улада ў гэты перыяд імкнулася ўвесці і замацаваць асноўныя прынцыпы шлюбна-сямейных дачыненняў у свецкім заканадаўстве.

А.А. Варанько
БДЭУ (Мінск)

САЦЫЯЛАГІЧНАЯ ШКОЛА КРЫМІНАЛЬНАГА ПРАВА ІВАНА ЯКАЎЛЕВІЧА ФАЙНІЦКАГА

Іван Файніцкі з'яўляўся найбольш актыўным прадстаўніком сацыялагічнай школы крымінальнага права, якая была заснавана ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя. У адрозненні ад прававога пазітывізму прадстаўнікі гэтай школы пад правам разумелі “жывое права” — сістэму канкрэтных праваадносін у прававой сферы. Такое права супрацьпастаўлялася заканадаўчым актам, у сувязі з чым суд (да і не толькі ён) мог па-свойму тлумачыць нормы пісанага права. На жаль, апошняе магло прыводзіць да адміністрацыйнага і судовага свавольства.

Сацыялагічная школа крымінальнага права з'яўляецца пераемніцай і адначасова пэўным кампрамісам паміж класічнай школай (праблемы злачынства і пакарання) і антрапалагічнай (вучэнне аб асобе злачынцы).

Адносна пытання асобы злачынцы і прычынах злачыннасці Файніцкі прызнае не толькі біялагічныя фактары (спадчыннасць, схільнасць да чаго-небудзь і інш.), але і сацыяльную абумоўленасць чалавечых паводзін: беспрацоўнасць, дрэнныя жыллёвыя ўмовы, высокія цэны на прадукты першай неабходнасці, алкагалізм і інш. Менавіта гэтыя фактары вядуць да таго, што некаторыя групы людзей дэкласуюцца і становяцца носьбітамі “небяспечнага стану”. На думку

БДЭУ. Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка.

БГЭУ. Белорусский государственный экономический университет. Библиотека.°.

BSEU. Belarus State Economic University. Library.

<http://www.bseu.by> elib@bseu.by

На думку Файніцкага ад гэтых людзей часцей можна чакаць ажыццяўлення злачынства.

Зыходзячы з гэтых разважанняў Файніцкі робіць выснову аб тым, што дзеля бяспечнасці грамадства не трэба чакаць ад такіх людзей здзяйснення злачынства, а неабходна загадзя прымаць меры дзеля прадукінення злачынных учынкаў з іх боку.

С пункту гледжання прыхільнікаў разглядаемай школы права ўсе фактары (біялагічныя, сацыяльныя) магчыма пераадолець ва ўмовах буржуазнага грамадства шляхам выкарыстання так званых мер бяспекі. Гэта тое ж пакаранне, але выкарыстоўваецца яно незалежна ад наяўнасці злачынства. Напрыклад, прэвентыўнае зняволенне на нявызначаны тэрмін. У доказ гэтаму ў параграфе 290 свайго твора Файніцкі адзначае: “Единственное основание мер пресечения — фактическая необходимость предупредить побег обвиняемого, уклонение его от суда, опасность такого уклонения”.

Адразу ж узнікае пытанне: “Дзе і кім усталявана гэта неабходнасць?”. І адказ адназначны: “Нідзе і нікім”. Яна (неабходнасць), а разам з тым і паняцце “небяспечнага стану” усталяўваюцца свавольствам паліцыі, пракуратуры ці суда. Адмаўляючы прынцып “няма злачынства, калі пра гэта не ўказана ў законе”, прадстаўнікі гэтай школы (і Файніцкі ў тым ліку) лічаць магчымым выкарыстанне мер бяспекі ў адносінах да асоб, якія не ажыццяўлялі ніякіх злачынстваў, але прызнаныя носьбітамі “небяспечнага стану”. Замест прынцыпу “прызначэнне пакарання адпаведна цяжару злачынства на пэўны тэрмін”, Файніцкі прапанаваў заключэнне ў турму і працоўныя дамы на падставе “нявызначаных прысудаў”, дейнасць якіх можа працягвацца да таго часу, пакуль адміністрацыя турмы ці спецыяльная камісія не прызнаюць, што асуджаны не уяўляе небяспекі для грамадства.

Але ў адрозненні ад прадстаўнікоў разглядаемай школы права, якія адмаўляюць асноўныя паняцці крымінальнага права: віна, свядомасць (“вменяемость”), вызначэнне пакарання ў адпаведнасці з учынкам, — І. Файніцкі прызнаваў, што «при предварительном следствии выясняется преступное событие и вероятная виновность или невиновность лица». І такім чынам, аўтар ускосна прызнаваў наяўнасць віны.

Дзейнасць Івана Якаўлевіча Файніцкага карэнным чынам паўплывала на развіццё крымінальнага судаводства не толькі Расіі, але і Беларусі. Яго “Курс” — гэта недасяжны класічны прыклад сістэматычнага выкладання тэорыі і практыкі крымінальнага судаводства. Большасць канцэптуальных палажэнняў кнігі І. Я. Файніцкага актуальна і ў нашы дні. Яны заслужваюць увагі заканадаўцаў, вучоных і юрыстаў.